

podnětů v sociologii, jednak únikem do spekulací psychoanalýzy.

Roku 1876 vychází práce G. T. FECHNERA (viz kapitola Vnímání) „Vorschule der Ästhetik“, kterou pokládáme za zakládající dílo psychologie krásy. Fechner začal ve své psychologii krásy (nazývané experimentální estetika) používat experimentální metody. Pokusil se formulovat estetické zákony, které by zachytily pravidelnosti estetických vjemů. Vyjmenoval šest zákonů: zákon estetického prahu, princip podpory, princip jednoty v rozmanitosti, princip souhlasu nebo pravdy (v obsahu), princip jasnosti a princip asociací. Experimentální metody psychologie krásy rozvíjel dále W. WUNDT (viz kapitola Vnímání), podle něhož se estetická libost projevuje jako výsledek ekonomie myšlení.

Velkou pozornost psychologii umění věnovala psychoanalýza, která považuje umělecké dílo za prostředek uspokojení přání (sublimace pudů). Jak jsme uvedli již v úvodu, je psychoanalytický pohled v naší literatuře dostupný v dostatečné míře, a proto se mu zde nebudeme blíže věnovat.

J. Viewegh – věda a umění

Josef Viewegh (nar. 1928) se věnoval psychologii umění, zvláště literární tvorbě a sebevraždám literátů. V oblasti psychologie umění a tvořivosti zdůrazňuje funkci **fantazie**. Tvořivost považuje za její sekundární funkci. Fantazie se ve své sekundární funkci může uplatnit pouze tehdy, jestliže subjekt svoje vnitřní fantazijní prožitky a tendence nějakým způsobem objektivizuje navenek (v tvůrčím projevu, v díle). Tvořící člověk čerpá nejen z vlastních zkušeností a prožitků, nýbrž i z duchovního bohatství lidstva, ze zkušeností předchozích generací. A člověkem vytvořený ideál je současně vždy nějakou formou odpovědi na dobu, v níž žije, je historicky a sociálně determinován.

Věda a umění člověku nejen zprostředkují poznání života a světa, ale současně fungují jako terén, jehož pomocí mohou – jedinec i společnost – projektovat a realizovat (v podobě konkrétních uměleckých a vědeckých děl, vynálezů apod.) svoje představy o světě, o své době a o postavení, o úkolech a smys-

lu vlastní existence. Umění a věda zpětně ovlivňují danou společnost a její členy a formují tak individuální, skupinové a společenské vědomí.

Věda a umění se nikdy nevyvíjely izolovaně. Vzájemně se ovlivňovaly, v některých historických obdobích dokonce postupovaly. Také v současné době se stále jednoznačněji prosazuje názor, že věda a umění jako dvě základní složky společenského vědomí se v mnoha tematických a metodologických oblastech doplňují, umocňují ve svých účincích, ba dokonce se překrývají. Hledají se společná problémová teritoria vědy a umění a není náhodné, že za jeden z takových styčných bodů je považována oblast kreativity. Vedle zkoumání širších, obecnějších otázek tvorby se provádí srovnávací výzkum i z hlediska jednotlivých psychických procesů a funkcí. Tak se dostává jisté „rehabilitace“ a zasloužené pozornosti např. intuici jako důležité složce jak uměleckého, tak vědeckého tvůrčího procesu.

P. Machotka – psychologie výtvarného umění

Pavel Machotka (nar. 1936) je profesorem psychologie umění na Kalifornské univerzitě v Santa Cruz v USA. V roce 1948 byl donucen emigrovat s rodiči z Prahy do USA, jeho otcem je známý sociolog Otakar Machotka. Stal se světově významnou osobností oboru psychologie umění a estetiky. Udržoval styky s českými psychology, estetiky a teoretiky umění, podporoval českou politickou emigraci po r. 1968. Spolupracuje s katedrou výtvarné výchovy PedF UK, s katedrou psychologie FF UK a brněnskými psychology. Výtvarným uměním se zabývá nejen jako psycholog, ale i aktivně jako malíř a umělecký fotograf.

Jeho oblíbencem je Paul Cézanne, kterého nám Machotka přibližuje jako znalce intimního vztahu mezi barvou a formou, tj. nejen jako umělce, který na sebe nechá působit smyslové podněty, ale je schopen počitky i myšlenkově zpracovat. Výsledkem jsou malířská díla přírodu odrážející a ztvárňující. Jak jeho portréty, tak i zátiší jsou založeny na zaujatém pozorování.